

ביטול חמץ ויחסו לבדיקת חמץ

משנה פסחים ג:ז

[ז] ההולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו, ולאכל סעודת אירוסים בבית חמיו, ונזכר שיש לו חמץ בתוך הבית; אם יכול לחזור ולבער ולחזור במצותו, יחזור; ואם לאו, יבטל בלבו. ולהציל מיד הגייס, ומיד הנקר, ומיד הדליקה, ומיד המפלות, יבטל בלבו, וישבות שביבת הרשות ויחזור מיד.

תוספתא פסחים ג:י"ב

(יב) אי זה צופה, הרואה ואינו מפסיק. מיכן אתה אומ' ההולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו, ולוכל סעוד' אירוסין בבית חמיו, ונזכר שיש לו חמץ בתוך הבית, אם יש לו שהות כדי שיחזור חוזר, ואם לאו, אין חוזר. ר' שמעון בן לעזר או' כל סעודה שאינה לשם מצוה אין חבר רש"י לאכל הימנה.

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (אפשטיין-מלמד) שמות יג, ז

ד"א ולא יראה לך חמץ בטל בלבך [מכאן אתה אומר ההולך לשחוט את פסחו] וכולה מתניתא.

ספרי דברים פרשת ראה פסקא קלא ד"ה (ד) לא

לא יראה לך שאר, בטל בלבך מכאן אמרו ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לאו יבטל בלבו.

ירושלמי פסחים ג:ז:ב'

אמר רבי יוסה בירבי בון: בוא וראה מה גדול הוא השלום, שהוקש לשני דברים שחייבין עליהן כרת, מילת בנו ושחיטת פסחו.

רמב"ם חמץ ומצה ב:א-ג

(א) מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו, שנאמר "ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם" (שמות י"ב:ט"ז), מפי השמועה למדו שראשון זה הוא יום ארבעה עשר. וראיה לדבר זה מה שכתוב בתורה "לא תשחט על חמץ דם זבחי" (שמות ל"ד:כ"ה), כלומר לא תשחט הפסח והחמץ קיים, ושחיטת הפסח היא יום ארבעה עשר אחר חצות:
(ב) ומה היא השבתה זו האמורה בתורה, היא שיבטל החמץ מליבו ויחשוב אותו כעפר, וישים בליבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל:
(ג) ומדברי סופרים לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים, ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו. וכן מדברי סופרים שבדקין ומשביתין החמץ בלילה, מתחילת ליל ארבעה עשר, לאור הנר, מפני שבלילה כל העם מצויין בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה. ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר, וכן החכם לא יתחיל לקרות בעת זו, שמא ימשך ויימנע מבדיקה בתחילת זמנה:

דפוס ויניצה ש"א	ומה	היא	השבתה	זו	האמורה	בתורה	היא	שיסיר	החמץ	הידוע	לו	מרשותו	ושאינו	ידוע	יבטלו	בלבו	ויחשוב
דפוס קושטא רס"ט	ומה	היא	השבת'	זו	האמורה	בתורה	היא	שיסיר	החמץ	הידוע	לו	מרשותו	ושאינו	ידוע	יבטלו	בלבו	ויחשו'
דפוס ויניצה של"ד	ומה	היא	השבתה	זו	האמורה	בתור'	היא								שיבטלו	בלבו	ויחשוב
מפעל משנה תורה	ומה	היא	השבתה	זו	האמורה	בתורה	היא	שיבטל	החמץ							מלבו	ויחשב
רמב"ם יד שבתי פרנקל	ומה	היא	השבתה	זו	האמורה	בתורה	היא	שיבטל	החמץ							בלבו	ויחשוב
רמב"ם מהדורת הרב קאפח	ומה	היא	השבתה	זו	האמורה	בתורה	היא	שיבטל	החמץ							מלבו	ויחשוב
דפוס ורשה-וילנה	ומה	היא	השבתה	זו	האמורה	בתורה	היא								שיבטלו	בלבו	ויחשוב

כסף משנה

(ב) ומה היא השבתה זו האמורה בתורה היא שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו ושאינו ידוע יבטלו בלבו וישים אותו כעפר וכו' – זו הנוסחא שבספרי רבינו שבידינו. ומשמע מפשט לשון רבינו דמדאורייתא תרתי בעינן ביעור וביטול ומפקינן לביטול מדאמרינן בספרי לא יראה לך בטל בלבך אי נמי מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו או תשרפו כענין שפירש בעבודת כוכבים השחת שרוף וכלה וביעור נמי כיון שהחמירה בו תורה בחמץ בפסח לבטלו בלבו משא"כ בשאר איסורין שבתורה אית לן למימר דחמץ בפסח צריך ביעור כעין עבודת כוכבים אלא מדאפקיה בלשון תשביתו גלי לן דהיכא דלא אפשר ליסגי ביטול ומסרו הכתוב לחכמים שיפרשו היכא סגי ביטול והיכא בעי ביעור והם פירשו דלחמץ ידוע בעינן ביעור ונחלקו התנאים כיצד מבערן כדאיתא פ' כל שעה (פסחים כ"א) ולחמץ שאינו ידוע סגי בביטול ומוצא גלוסקא דדעתיה עילוה ותלמיד היושב לפני רבו ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו וההולך לשחוט פסחו ולמול בנו ואינו יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו דכל הני סגי להו בביטול אע"פ שהוא חמץ ידוע היינו טעמא שכיון שהדבר מסור לחכמים הם דנו כל הני כיון דטרדיי כלא אפשר וסגי להו בביטול אבל אינו חייב לבדוק אפילו במקום שמכניסין בו חמץ אלא שחכמים חייבו לבדוק אחריו בכל מקום שדרך להכניסו ואע"ג דביטול הוי לחמץ שאינו ידוע ומדברי סופרים לחפש אחריו במחבואות וכו' ואם כן לא היה צריך ביטול אפ"ה מדברי סופרים ג"כ שאע"פ שבדקין מבטלים. ואפשר לפרש עוד דמאי דקאמר וכן מד"ס לא קאי אלא לענין שהבדיקה והביטול יהיו בתחלת ליל י"ד אבל מציאות הבדיקה וההשבתה מדאורייתא הוא ולפי זה היינו טעמא דבמתניתין לא תנן אלא בדיקה וביעור. בדיקה דתנן (דף ב') אור לי"ד בודקין את החמץ. ביעור בפ' כל שעה (פסחים כ"א) אין ביעור חמץ אלא שריפה פלוגתא דר' יהודה ורבנן דס"ל לתנא דמתני' דכיון דביטול אינו אלא משום חמץ שאינו ידוע וכבר בדק כל מקום שמכניסין בו חמץ וביערו אין צריך ביטול אלא שרב יהודה חידש ואמר הבודק צריך שיבטל שמא ימצא חמץ שהיה דעתו עליו וכמ"ש רבינו פ"ג. ואפשר שתקנת אמוראים היא שחששו לזה והיינו שלא הזכירו במתני' ביטול אי נמי אפשר דלא איצטריך במתני' לאדכורי ביטול דהוי דאורייתא ומה שהזכירה ביעור לאשמועין פלוגתא דר' יהודה ורבנן ור"י לפרושי מתני' אתא. ולהר"ן שיטה אחרת בזה בפ"ה ההלכות וא"א לפרש אותה שיטה לדעת רבינו והתימה מה"ה שסתם דבריו ולא פירש מה דעתו בכוונת רבינו. אבל א"א ליישב נוסחא זו דאמרינן בגמ' (דף ו') אהא דאמר ר' יהודה הבודק צריך שיבטל גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילוה ופריך וכי משכח לה לבטלה ואם איתא דמדאורייתא בעי ביעור לחמץ ידוע הכי הל"ל וכי משכח לה ליבערה ומדקאמר בטלה אלמא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי. וה"ק ליבטלה מיד דמשכח לה ותו לא עבר עלה בבל יראה ובתר הכי ליבערה משום מצוה דרבנן וכן בכל דוכתא אמרינן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי לה אלא ודאי אין שרש לנוסחא זו וטעות סופר היא ואח"כ מצאתי שכתב רבינו בסוף הלכות ברכות שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור קודם שיבדוק כמו שיתבאר במקומו, הרי מפורש דביטול בלא בדיקה סגי וכן מצאתי בספר רבינו מדוייק שכתוב בו כאן כך ומה היא השבתה זו האמור בתורה שיבטל החמץ בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל ומשמע מהגהות שזו היתה נוסחתם בספרי רבינו וכן בסמ"ג הביא כלשון הזה שמצאתי. גם בספר בית מועד כתב לשון רבינו בנוסחא הזאת שמצאתי גם בפירוש הר"י מנחם כתובה נוסחא זו:

רמב"ם ברכות יא:יד

וכן הוא מברך על ביעור חמץ, בין שבדק לעצמו בין שבדק לאחרים, שמעת **שגמר בלבו** לבטל נעשית מצות הביעור, קודם שיבדוק, כמו שיתבאר במקומו:

ר"ן (על הרי"ף) פסחים א, א

... כך הוא עיקרן של דברים שזה שאמרה תורה תשביתו יכול להתקיים בא' מב' דברים או שיבטל בלבו כל חמץ שיש ברשותו ויוציאו במחשבתו מרשותו וסגי בהכי מדאורייתא אפי' בחמץ הידוע לו או אם לא בטלו בלבו כלל צריך מן התורה שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא רגיל להמצא שם ויבערנו מן העולם וביעור זה הוא שנחלקו במה יבערנו ולפיכך כל שאינו מבטל חייב לבדוק כדי שלא יעבור עליו ובל יראה ובל ימצא [ולפיכך כתב רש"י ז"ל שבדוקין את החמץ כדי שלא יעבור עליו ובל יראה ובל ימצא] והיינו למי שאינו מבטל אבל למי שמבטל סגי בהכי אלא מפני שבטול זה תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאוהו מלבן לגמרי ראו חכמים להחמיר שלא יספיק בטול והצריכוהו בדיקה וביעור שהוא מספיק ג"כ מן התורה או מפני שחששו שאם ישהנו בתוך ביתו יבא לאכלו ומשמע דתנא דמתני' לא בעי ביטול כלל אלא בדיקה ובהכי סגי ליה לפי שמכיון שבדק יצא ידי חובתו ואם שמא ימצא אחר כך גלוסקא יפיפיה יבערנה לאלתר שמא תאמר למפרע עבר עליה ליתא שהרי סמכה תורה על החזקות וכל שבדק אותן מקומות שרגיל להמצא בהן חמץ יצא י"ח ואין לו לחוש לככר בשמי הקורה ולפיכך תנא דמתני' לא הזכיר בטול אחר הבדיקה כלל אלא שבא רב יהודה אמר רב וחדש ואמר הבדוק צריך שיבטל ומסקינן בגמ' (ו ב) דהיינו טעמא שמא ימצא גלוסקא יפיפיה ודעתיה עלויה ופרש"י ז"ל דשמא מתוך שדעתיה עלויה ישהה אותה מלבערה ונמצא עובר עליה כלומר משעת מציאתה ואילך אבל מקמי הכי לא שכבר יצא י"ח בבדיקה כדכתיבנא. ונמצאת אתה אומר לפי דעת זה שהתורה שאמרה תשביתו היינו או בבטול או בבדיקה וביעור והיינו בחמץ ידוע או מפני חשש מקומות שהוא רגיל להמצא בהן אבל כל שאין לו חמץ ידוע ולא מקומות שהוא רגיל להמצא בהן לא חלה עליו מצות השבתה שהרי אתה אומר שכל שבדק אף על פי שלא ביטל ונשתיירה בידו גלוסקא יפיפיה אינו עובר עליה אלא בשהייתה משעת מציאה ואילך אלמא אין מצות השבתה אלא על חמץ ידוע או מפני מקומות שרגיל להמצא בהן ואי אפשר לפרש שכל שבדק ולא בטל ואח"כ מצא גלוסקא יפיפיה עובר עליה למפרע שא"כ אפי' בדק הוא מחויב מן התורה לבטל מפני ספק חמץ שאינו מצוי וכיון דמדאורייתא בבטול בעלמא סגי אי אתה מוצא בדיקה [ובעור] מן התורה אלא כדאמרן זהו דעתי והוא על דרך רש"י ז"ל:

ומה שהצריכו חכמים בדיקה בחמץ יותר מבשאר אסורין ולא סמכו על הבטול כבר כתבתי שעשו כן כדי לקיים מצות תשביתו שחששו לבני אדם שלא יבטלוהו במחשבתן לגמרי ואם אתה אומר שחששו שלא יבא לאכלו וכדברי הראשונים ז"ל היינו טעמא דחשו ביה טפי מבשאר אסורין משום דחמץ לא בדילי אינשי מיניה כולי שתא וחמיר איסוריה טפי דאית ביה כרת ואפשר עוד שמפני טעם זה החמירה התורה בו לעבור עליו ובל יראה ובל ימצא:

ביטול חמץ

חדושי הרמב"ן פסחים ד, ב

ענין ביטול חמץ זה שהזכירו בגמרא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה, ודאי לא למעט בדיקה בלבד אמרו, אלא אפי' חמץ ידוע ונראה לפנינו נמי סגי ליה בביטול, כדאמרין (ו' ב') במוצא גלוסקא יפיפיה ובתלמיד היושב לפני רבו ויש לו עיסה מגולגלת (ז' א'), ותנן נמי (מ"ט א') ונזכר שיש לו חמץ (נמי לפניו) וביטלו אינו עובר עליו. ופרש"י ז"ל דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו דהשבתה בלב היא, והקשו עליו בתו' דהא אמרין (ה' א') אך חלק ומהכא נפקא לן איסורא מתחלת שבע, ואי השבתה ביטול היא היכי מהניא **לבתר** איסורו הא אמרן דלאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה, ועוד קשיא מהא דתניא (שם) רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור ומצינו הבערה שהיא אב מלאכה, אלמא תשביתו ביעור דוקא הוא ובשרפה היא, ולא משתמע ביטול כלל.

לפיכך פירשו בשם ר"ת ז"ל דמה שאמרו בביטול בעלמא סגי משום דביטול היינו הפקר, ונפקא להו היתירא משום שנאמר לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה כו' וזה אינו שלו, זהו דעת רבותינו הצרפתים ז"ל בביטול.

וקשה א"כ למה הזכירו כמה פעמים בכל מסכתא זו לשון ביטול מי סני הפקר ששנו חכמים בכל מקום, ולא מישתמיט תנא למימר בחמץ הפקר ולא למימר ביטול במקום הפקר בשום מקום בעולם, וכן לענין ע"ז ששנינו (ע"ז נ"ב ב') נכרי מבטל כו' ע"ז שלו ושל חברו, אינו הפקר שאינו מפקיר דבר שאינו שלו, ועוד דפחס או שקטע ראש חוטמה בטלה, ואין כאן הפקר כלל. וכן נמי ביטול רשות שהזכירו לענין עירוב (עירובין ס"א ב') אינו מפקיר ביתו שישבו בו אחרים, אלא שהוא עוקר דעתו מלדור עם השותפין ביומו כדי שיהו הם כמי שדרים לבדם.

ועוד קשה לי שהביטול דבר פשוט הוא בגמרא בלא מחלוקת דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה, ואלו בהפקר איתמר בנדרים בפרק אין בין המודר (מ"ג א') דלר' יוסי הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא לרשות מקבל לא נפקא מרשות נותן, אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר, ולהך סברא הפקיר חמצו כל זמן שלא זכו בו גוים עובר, ואיכא דאמרי התם (מ"ה א') הפקר בפני שלשה הוי הפקר בפני שנים לא הוי הפקר והכא מבטלו בלבו,

ועוד קשה לי שהתירו ביטול בשבת כדתניא (ז' א') מבטלו בלבו אחד שבת ואחד י"ט, והלא הפקר נראה שאסור לאדם להפקיר נכסיו בשבת כענין ששנינו (ביצה ל"ו ב') אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרמין גזירה משום מקח וממכר,

ועוד קשה לי ששנו חכמים ז"ל בכל מקום מבטלו בלבו והפקר בפה הוא ולמה הזכירו בלבו בכאן.

ועוד אני מסתפק בענין הזה, שהראשונים כולם אמרו בביטול כל חמירא דאיכא ברשותי יהא בטיל וחשיב כעפרא, ובגמ' ירושלמי (פ"ב ה"ב) נמי כלשון הזה פירשו רב אמר צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו יבטל, ואיני יודע אם אדם מפקיר בלשון הזה שיאמר כל נכסי יהיו בטלים וחשובים כעפר, ואפשר זה לדברי ריש לקיש (אמר דהא) [דאמר דלהבא] משמע במס' כריתות (כ"ד א') במקבל מתנה שאמר לאחר שבאתה מתנה לידו בטלה היא תבטל שכל המחזיק בה זכה בה, ומ"מ חשובים כעפר שהזכירו הגאונים ז"ל למה, הלא עפרו של אדם [אינו] מופקר,

ועוד יש לי ספק בהפקר לפי שהצריכו בגמ' (ה' ב') תרי קראי חד לגוי שלא כבשתו וחד לגוי שכבשתו, ואלו הפקר לא אתי מיניה, דכיון דלית ליה בעלים ולא דאחרים הוא אף על פי שאינן שלך אינו בכלל היתר זה, דאיהו מצי זכי ביה בנפשיה טפי וטפי מגוי שכבשתו, וגם זה אפשר שהוא מותר, לפי שמצאתי בירושלמי לא יראה לך אית תנאי תנו לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה בפלטיא, ואית תנאי תנו אפי' בפלטיא, מן דמר אבל אתה רואה בפלטיא כשהפקירו קודם לביעורו כו' סוגיא, מ"מ שיהא הביטול הפקר אינו מתקבל בכל הסוגיות הללו שלנו ולא בגמ' הירושלמית הזו, דהתם פליגי אמוראי בהפקר, דאיכא דאסר ביה דאמר דהפקר משום זכיה כר' יוסי, כלומר שאין הפקר יוצא מרשות מפקיר עד שיבא לרשות זוכה, ואילו בביטול הכל מודים דשרי, ומשנה שלימה שנינו יבטל בלבו.

אלא כך אני אומר שהביטול מועיל להוציא מתורת חמץ ולהחשיבו כעפר שאינו ראוי לאכילה, והיתר זה מדברי ר' ישמעאל הוא דאמר (ו' ב') שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו, לומר דכיון שלא הקפידה תורה אלא שלא יהא חמץ שלו ברשותו, ואיסורי הנאה אינן ממון ולא קרינן ביה לך, בדיון הוא שלא יעבור עליו בכלום, אלא שהתורה עשאתו כאלו הוא ברשותו לעבור עליו בשני לאוין מפני שדעתו עליו והוא רוצה בקיומו. לפיכך זה שהסכימה דעתו לדעת תורה ויצא לבטלו [שלא] יהא בו דין ממון אלא שיהא מוצא מרשותו לגמרי שוב אינו עובר עליו. דלא קרינא ביה לך כיון שהוא אסור ואינו רוצה בקיומו, ולא מיבעיא לרבנן אלא אפילו לדברי ר"י הגלילי כיון שנתיאש ממנו מפני איסורו יצא מרשותו ואין בו דין גזל, כדאמרי' (ו' ב') בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהם מותרים משום גזל ופטורין מן המעשר והוון כהפקר, והכא עדיף נמי מהפקר דלא הדר איהו זכי ביה דהא שוייא כעפר ולא ניחא ליה בגויה.

ואפשר ונכון הוא לומר כדברי רש"י דנפקא לן ממדרש תשביתו, דהכי קאמר רחמנא תשביתו אותו משאור ולא יראה שאור אלא שיהא בעיניך כשרוף והוי רואה אותו כעפר ואפר ולא תהא רוצה בקיומו, מדלא כתיב תבערו או תשרפו, שהרי בשאר איסורים ביעורן כתיב בהן, כענין שפירש בע"ז (סנהדרין נ"ה א') השחת ושרוף וכלה, מ"מ ביטול כשמו שיבטלו בלבו מתורת חמץ ואינו רוצה בקיומו, וכך הוא משמעות השבתה בכל מקום כענין ולא תשבית מלח ברית אלהיך לא תבטל, וכן נמי משמעות שביתה ביטול [מלאכה], וכן אונקלוס מתרגם תבטלון חמירא, וזהו שאמרו בגמרא (י' א') בפשיטות אטו בדיקת חמץ דאורייתא היא מדרבנן [היא

דמדאורייתא] בביטול בעלמא סגי ליה, ולא (מייטורא) [מיייתי קרא] דכתיב, אלמא פשטיה דקרא בביטול הוא. ומצאתי בהלכות גדולות ז"ל ובתר דבדיק מבטל ליה דכתיב תשביתו שאור מבתיכם, וזהו מדרשו של רש"י ז"ל. ומה שהקשו רבותינו הצרפתים ז"ל מדרשינן אך חלק בתשביתו אינה קושיא, דכי אמרת נמי תבעירו היאך צוה לבער אחר חצות והלא בשעת ביעורו כבר עבר עליו, אלא שיהא מבוער או מבטל בחצות קאמר רחמנא. וכן מה שהקשו מדברי ר' עקיבא מצינו הבערה שהיא אב מלאכה אינה קושיא, דאטו ביעור לאו דאורייתא הוא, אלא כל שמבער ודאי משבית הוא דהכי קאמר רחמנא שיהא שאור בטל מבתיכם ואין ביטול בידיים אלא שריפה, ומדלא כתיב תשרופו ש"מ ביטול בפה נמי ביטול הוא, מיהו קרא ודאי בחול כתיב בזמן שאתה יכול לבער אפ"י בידיים, ועוד דאי ביום הראשון תשביתו (שאם) ביום טוב הוא על כרחין תשביתו בשריפה הוא, דהא אחר זמן איסורו הוא שכבר נאסר מתחלת הלילה ואין דינו אלא בשריפה דגמרינן מנותר כדברי רבי יהודה, וביטול דפה לאחר איסורו לאו כלום הוא דלאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה, אלא על כרחין ביום טוב אין תשביתו אלא תבטלו אותו מן העולם בשריפה, אבל קודם זמן איסורו ביטולו בדבור בעלמא נמי הוא שכולן ביטול הן, והיינו נמי לישנא דגמ' (כ"ז ב') דקאמר תשביתו השבתתו בכל דבר שאתה יכול להשביתו וכל שמבער ודאי משבית הוא. ובירושלמי [רבי] אומר תשביתו שאור מבתיכם דבר שהוא בל יראה ובל ימצא ואי זו זו שריפה.

ושוב מצאתי בספרי לא יראה לך שאור רואה אתה לאחרים לא יראה לך שאור אתה רואה לגבוה לא יראה לך שאור אתה רואה בפלטיא לא יראה לך שאור בטל בלבך מכאן אמרו ההולך לשחוט את פסחו [וכולה] מתני' (מ"ט א') זו היא ברייתא השנויה שם, ולמדתי ממנה שאין הביטול נדרש לנו מלשון תשביתו אלא ממיעוט לך שאור, והוא כמו שפ' למעלה דכיון שנתייאש ממנו מפני איסורו ומוציא בדעתו מכלל ממון ואינו בעיניו כשאור שלו אלא כעפר שאינו שוה כלום ואין בו דין ממון כלל יצא ידי חובתו.

נמצאת אומר שלשה מיני ביעור הן, שאמרה תורה שלא יראה חמץ שלנו ברשותנו, לפיכך ביעורו מן העולם כגון בשריפה או שאבדו לגמרי זהו מעולה שבהן. ביטולו בדבור בלבד נמי יצא שאף זה יצא מתורת חמץ כיון שהוא רוצה לנהוג בו איסור שבו ואינו רוצה בקיומו והוא רואה אותו כעפר שאינו ראוי לאכילה, הפקירו נמי יצא כפי שיטת הירושלמי דלא קרינא ביה לך. וכל אלו לדברי תורה אבל מדברי סופרים הצריכו לבער לגמרי דילמא אתו למיכל מיניה, ולא עוד אלא שהחמירו בספק לבדוק ולאבד או למכור וליתן לגוי קודם זמנו, וכדברי ב"ש (כ"א א') אף במכירת הגוי החמירו מדבריהם אא"כ ידוע שיכלה קודם הפסח דחשו להערמה, שאלו מן הדין אין בין חמץ שהיה לישראל ומכרו לא"י קודם זמנו [ובין חמץ של א"י מתחלת ברייתו שום הפרש וחילוק].
ונראין הדברים שהביטול בלב הוא ואינו צריך להוציאו בשפתיו, זהו ששנו חכמים ז"ל בכל מקום מבטלו בלבו וכן פרש"י ז"ל, וכן לענין ע"ז שהזכירו חכמים ביטול כל שנתייאש מע"ז שלו בלבו הוי ביטול ומותרת כדמפורש בדוכתיה (ע"ז נ"ג ב'), וכל זה מן הטעם שפירשתי שאין אדם עובר אלא על חמץ שלו שהוא רוצה בקיומו ודעתו עליו, הא נתייאש ממנו ונתן דעתו שאינו רוצה מחמת איסורו ולא יהנה בו לעולם אינו עובר, משל [ל] ממון אבדה כיון שנתייאש ממנו בלבו יצא מרשותו וכל הזוכה בו קנאו, אף חמץ בזמנו ממון אבוד הוא מבעליו ויצא מרשותו ביאוש, והיינו שמא ימצא גלוסקא יפיפיה דדעתיה עילוה כלומר שהיה דעתו עליה מתחלה ולא הוציאה מדעתו, למעוטי פירורין שאין אדם מחשב אותם לפיכך אינו עובר עליהן וכל שכן חמץ שביטלו, ורש"י פירש דדעתיה עילוה חשובה היא בעיניו וחס עליה ומשהא אותה אפי' רגע ונמצא עובר עליה בבל ימצא, סובר הרב ז"ל שאף כשלא ביטל אינו עובר אלא כשנתן דעתו עליה ורוצה בקיומה לאחר זמן הביעור, והפריז על המדה, אלא כל שלא נתן דעתו על החמץ לבטלו עובר הוא, דדעתיה עילוה מעיקרא קאמר לאפוקי פירורין דמאליהן בטילי, ועוד שאם נתן דעתו עליה לאחר זמן האיסור וחס עליה ומשהא אותה אפי' רגע אף על פי שביטל עובר, בין שתהא גלוסקא זו הפקרא או יאוש, ומ"מ כיון שרוצה בה נעשית שלו דחצירו של אדם קונה לו דבר תורה, וא"ת אין זכייה באיסורי הנאה, והא לענין ע"ז אמרינן (ע"ז מ"ב א') גזירה דילמא מגבה והדר מבטלה והויא לה ע"ז ביד ישראל וכל ע"ז ביד ישראל אין לה בטלה עולמית, וכל שכן חמץ שאין ביטולו מתחלה אלא בדעתו שלא רצה בקיומו וכל שחזר ונתן דעתו עליו עובר הוא.
יש לפרש מבטלו בלבו שאפי' ביטל בפיו ולבו עליו עובר עד שיהיו פיו ולבו שוין, ואינו מחוור אלא כעין ביטול דע"ז הוא, ובלבו בלבד הוא.

ספר מגן אבות (למאירי) ענין יח

אף בראשון של פסחים אירע לי עם אותם התלמידים שאנו רגילים לפרש הביטול כשטתו של רבינו יעקב ז"ל שפירש בענין הבטול מפני שהבטול הוא כהפקר ושוב אינו שלו ושלק אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים

וכו'. והראני לא (?) כשטת הרב שהזכרנו שאותה סברא של רבנו תם נתבטלה לגמרי, [ו]שבחו דבריו, עד שלא מצאו לו ידים ורגלים בבית נוצר, שהקשה עליו הרבה קושיות,

חדא מדלא תאני למקרייה להאי בטול הפקר כלל.
השנית שבעלמא לא מצינו שיהא לשון בטול נקרא בלשון הפקר כלל, שבענין בטול ע"ז אינו ר"ל שיהא הפקר וכן בטול רשות.

השלישית שהבטול פשוט הוא בגמרא בלא מחלוקת שהוא מועיל, ואלו בהפקר מצינו בפרק אין בין המודר (נדרימ"ג א שם בגמרא) דלר' יוסי הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא לרשות מקבל לא נפיק מרשות נותן, אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר.

הרביעית שההפקר נראה להרב ז"ל שהוא אסור בשבת מדאמרינן (ביצה ל"ו ב) ואין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין, וודאי הפקר הוא ליה כחדא מיינהו ובזו אמרו (פסחים ז' א) מבטלו אחד שבת ואחד יום טוב.
החמישית שההפקר צריך שלשה ובכאן ביחיד.

הששית שההפקר צריך דיבור ואמירה בפה ובזה אמרו יבטלנו בלבו.
השביעית שאין זה לשון הפקר שאלו אומר אדם כל נכסי יהיו בטלים וחשובים כעפר אינו הפקר בכך.
השמינית דכיון דלאו לאחרים הוא, ואיהו נמי מצי זכי ביה לאו דאחרים הוא ואף על פי שאינו /שלך/, הואיל ואיהו נמי מצי זכי ביה מנא לן דשאר.

אלו הם קושיותיו של הרב ז"ל, [שאינן] מכריעות לסתירת דבריו של רבינו יעקב כלל,
שזה שהקשה הרב היאך אפשר לא אישתמיט תלמודא בשום דוכתא למקריה הפקר, אין כונת הרב שהוא הפקר גמור, אלא שהוא כעין הפקר לענין זה שלא יהא קרוי ממונו עד שיהא לבו עליו לשמירתו, אלא שיהא כעפר המונח לדריסת הכל, ומאחר שאין כונתו להפקר גמור אינו קוראו הפקר בשום מקום, וכן שהפקר זה ודאי אין בו כונה לזכות בו שום ישראל, שאלו כן הרי יתחייב הזוכה, ואם יפרט לגוים הרי הפקר לענים אינו הפקר עד שיפקיר לכל ומשום הכי לא שייך למקרייה הפקר כלל.

וכן מה שהקשה בשנייה שאין בטול נזכר בשום מקום לענין הפקר, שהרי בטול ע"ז ובטול רשות אינו הפקר, ודאי כך הוא אלא שאף זו מתרצת בראשונה שאין בטול זה נקרא הפקר אלא כעין הפקר כלומר שהוא מבטל הענין שבו היה נקרא שלו ועכשו הוא מדרס לכל כעפר. ואף בטול ע"ז הוא שבפחיסתו מבטל כל מה שהיה בו מכח האיסור (ע"ז י"ג א במשנה) וכן ביטול רשות עשאו מדרס לכל בני החצר (עירובין ס"ג ב) וכמי שאין מיוחד לו, וזו גדולה מהפקר שבכאן מבטלו מהיות כח ורשות לאלו ולא לזולתו אלא כעפר שהוא מדרס לכל, ואינו מיוחד לאדם אחר ואף שום אדם אין לו בה הנאת הגוף מיוחדת, ובטול זה הוא אצלי כעין תבן ובטלו, עפר ובטלו, כלומר שמתיאש ממנו שלא יתן לב עליו ליטלו משם, ואף זה עושה עצמו מתיאש ממנו עד שאין דעתו עליו אלא כדבר שאינו שלו ולא משום אדם.

ומה שהקשה הרב בשלישית שהבטול פשוט הוא לכל שהוא מועיל, ואלו בהפקר קסבר ר' יוסי שאינו הפקר עד שיזכה בו אחר כדאית' בנדרימ (מ"ג א) חזינא דכל דבתריה דרבינו יעקב קאתי מר. ומה לו להקשות ממה שאין הלכה כן, וכמה שמועות בתלמוד שנזכר בהם הפקר בלא זכיה של אחר בו, ואחת מהן גגית וקדרה לבית שמאי, דאמרינן עליהו (שבת י"ח ב) דמפקר להו, ולא עוד אלא שרוב שמועות של הפקר כך הן וכולן בטוחות על כחן של חכמים שהלכה כדבריהם שאין צורך שיהא שם זוכה כלל, ולא עוד אלא שאף זו דחאה רבא במקומה (שם מ"ג א במשנה) והוא שבמשנתנו שנינו שם במודר הנאה מחבירו והיו מהלכין בדרך ואין למודר מה יאכל ואין עמו אחר שיהא המדיר נותן לו במתנה ושיתן לו למודר, שמניח על גבי הסלע או ע"ג הגדר ואומר הרי הן מופקדין לכל והלה נוטל ואוכל, ור' יוסי אוסר, ופירשו טעמיה בגמרא משום דלא הוי הפקר עד דאתי ליה לרשות זוכה, ונמצא שבשעת שהתחיל לזכות הוא בה לא היה הפקר, והקשה ר' אבא ממה שאמר ר' יוסי בעצמו אימתי אני אוסר בזמן שנדרו קודם להפקירו, אבל אי קדם הפקרו לנדרו מותר, ואי משום האי טעמא אפי' בהפקרו תחלה ליתסר, דהא אכתי לאו הפקר הוא, ותירץ דלענין נדר מיהא כל שהפקיר תחלה אין דעתו להיות נאסר במה שכבר הפקיר, ואותביה רבא (שם מ"ג ב) מדאמרינן מקצתן לראשון וכולן לשני וכו' ופירש דבריו לדעתינו במי שכתב מקצת נכסיו לעבדו שהדבר ידוע שלא קנה אפילו עצמו אחר ששייר בנכסיו וכתב אח"כ את כולן לשני בלא שיויר זכה השני בעצמו ובכל הנכסים ומשתעבד בראשון, ואלמלא /ואלמלא/ שבמתנה שניה היה דעתו ליתן אף מה שכבר נתן, ואף כאן יש לנו לומר שאם אין ההפקר הפקר עד שיזכה בו אדם הרי דעתו להדירו אף במה שכבר הפקיר הואיל ואינו הפקר עדיין ושברשותו הוא, וא"כ הדרא קושין [לדוכתא].
שאם הוא סובר דלא הוי הפקר עד שיגיע ליד זוכה אף בהפקיר קודם הדרתו ליתסר, ופי' רבא לטעמא דר' יוסי משום גזרת [מתנת] בית חורין, והוא המעשה הנזכר שם (שם מ"ח א) באחד שהיה אביו מודר הימנו הנאה

והשיא את בנו וכו' עד כל מתנה [שאינה] שאם הקדישה תהא מקודשת וכו'. ומשום דהך מתנה לאו מתנה גמורה היא אלא דרך הערמה [לאו] הפקר גמור הוא, וא"כ אף זו בלא שום מחלוקת היא והדבר פשוט. ומה שהקשה הרב ברביעית שאין מפקירין בשבת ודומיא דאין מעריכין ואין מקדישין ואין מחריבין/מחרימין/ (ביצה ל"ו במשנה), ובזו שנינו שמבטלו אחד שבת ואחד יום טוב. תמה אני פה [קדוש] איך אמרה, והלא אמרו (שבת קכ"ו ב במשנה) מפנין ארבע וחמש קופות של תבן וכו', מפנין תרומה טהורה וכו' ור"ל בשבת, ומפרש טעמא בתרומה טהורה הואיל וכו' ובדמאי דהא חזו לעניינים ואי נמי אף לדידיה מגו דאי בעי מפקר לנכסיה וחזי ליה וכו' והרי איתא למר בהדיא שמפקירין בשבת. ואף הסברא נותנת כן שזו שאסרו בהקדשות וחרמין וערכין שאלו כעין מכר הם שהוקצה אותם לאחרים, וכעין מה שאמרו (ב"ק ע"ו) מה לי מכר להדיוט מה לי מכר לשמים, אבל הפקר אין בו הקנאה לשום אדם והרי זה כבטול רשות שנעשה אף בשבת.

ומה שהקשה בחמשית שההפקר צריך שלשה, מה יאמר הרב בענין שביתת כלים (שבת י"ח א) שסוברין בית שמאי שאדם מצווה עליהם, ושאלו ע"ז (שם ע"ב) גיגית ונר וקדרה לב"ש היכי שרו, ומשני דמפקר להו, ר"ל כי מדליק ליה מערב שבת מפקר ליה ושוב אינו מצווה על שביתתה, אעפ"י שהולכת ודולקת בשבת, וכן בגיגית של שכר וכן בקדרה שמניחה על האש וכו'. וודאי זו בלא שלשה היא. וכן בנדריים (מ"ג א במשנה) אמרו במודר הנאה מחבירו ואין לו מה לאכול שנותן לאחר המתנה והלה מאכיל למודר וקאמר עלה היו מדיר ומודר מהלכין בדרך ואין למודר מה יאכל וכו' אין עמהם אחר מניחו ע"ג הגדר או ע"ג הסלע ואומר הרי הוא הפקר והלה בא ואוכל. והרי הפקר זה ביחיד הוא שהרי אין עמהם אחר. וכן במס' בבא מציעא (ל"א ב) אמרו ר' ישמעאל בר' יוסי הוה קאזיל באורחא פגע ביה ההוא גברא דהוה דרי פתורא דאופי אותבנהו וקא מתפח א"ל דלי לי א"ל כמה שוי א"ל פלגא דזוזא יהב ליה פלגא דזוזא ואפקריה הדר זכה ביה וכו' וא"ל לכולי עלמא אפקרנהו לבר מדידך. והרי בכאן לא היה אחר עמהם, שאלו כן לא הוה שביק לאחרוני דכותיה ואזיל לגבי ר"י דלדלי ליה ואפ"ה אפקר ליה. וכן בכמה שמיעות/שמעות/מצינו הפקר ביחיד. ומה יאמר הרב בכל אלו ובכיוצא בהם. אלא שבתוספות כתבו שלא הצריכו להפקר בפני שלשה אלא בהפקר של קרקע. וכן יש שפרשו בהפקר שלשה נאמר בדבר שאין רצונו של אדם נודע בו שיהא בדעתו להפקירו, שאין אדם מצוי להפקיר את שלו, ואין רצונו מתחוור עד שיהא בפני שלשה, אבל כל שסבתו נודעת וניכרת שנוח לו בכך ולתועלת הוא לו, או שיש שם צורך מצוה או שמירת נדנוד עבירה ודאי אף ביחיד הוי הפקר, ובטול זה הרי נעשה כדי שלא לעמוד באסור ודעת רבים חלה עליו.

ועוד שהרי ר' יהושע בן לוי אמר דבר תורה אפילו ביחיד הוי הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין (שם), ואף על פי שר' יוחנן חולק עליו הלכה כר' יהושע בן לוי בכל מקום וא"כ כל שיש בו סרך אסור כנו (?) כהפקר של תורה. ואף רוב (המפרשים) כתבו בקצת תוספות שלא נאמרה שמועה זו אלא לר' יוסי כלומר היכא דאפקריה באפיה תלת לא בתריה [בעינן?] זוכה, הא כל דלא הוי בתלת בעינן זוכה, והוא המנין שנאמרו דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כל המפקיר בפני שלשה הרי הפקר וכו' אף בלא זוכה, בפני תרי לא הוי הפקר עד שיבא ליד זוכה, ור' יוחנן הוא מפרש דברי ר' יוסי, ור' יהושע בן לוי אמר דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר ולמה אמרו שלשה שיהא אחד זוכה ושנים מעידים, כלומר דרך תקנה הוזכרו שלשה בהפקר מחשש שמא יכזב ויכחיש שהפקירו, הא מן הדין אינו צריך לשלשה אלא אפי' באחד ואפי' בינו לבין עצמו, מפני שהוא סובר כחכמים, ונמצא שכל שאין שם חשש הכחשה אין צריך לשלשה כלל, והדברים מחוורים.

ומה שהקשה הרב בששית שההפקר צריך אמירה ודבור וכאן אמרו מבטל בלבו, אף זו מתרצת בשלפניה, דכל שהוא מצד שהפקרו מצילו מנדנוד עבירה דעת רבים חלק' עליו ומחשבתו מצטרפת בו למעשה, והרי מצינו הפקר שאף בלא דבור ובלא מחשבה עושה הפקר מן הסתם אם מצד מיאוס הדבר או מצד פחיתותו אם מצד טורח לקיטו אם מצד היותו מתיאש אם מחמת שחושב שנאבד לגמרי, או שחושב שכבר זכה בו אחר עד שמתוך דברים לא (?) [אלו?] כללנו שם שההפקר חלוק לשלשה דרכים מהם שצריך שלשה ושיפקירנו דרך כלל לכל אדם, כגון שבא להפקיר איזה דבר שבידו מצד רצונו בלא שום סבה נודעת לנו, ומהם שצריך דבור ואמירה אלא שנעשה אף ביחיד, והוא כל דבר שסבתו הפקרו נודעת בו אם מצד שמירת נדנוד עבירה כגון נר וגיגית לבית שמאי או שמירת פחיתות מעלתו כגון מעשה של ר' ישמעאל שהזכרנו, ויש במין זה זה שביטול בלבו נעשה כאמירה והוא בטול חמץ מתוך חומר הענין דמי (?) הוא ומפקיר אף במחשבה, והרבה מפרשים כן בגיגית ונר וקדרה לב"ש. והשלישי שהוא הפקר מן הסתם לכל אדם אם מצד שיארכ הדבר ולחיתותו אם מצד הדברים שהזכרנו וכל אחד נדרש לפי ענינו כמו שהארכנו בדברים אלו בשני של מציעא (ל"א א). ומה שהקשה ברביעית שאין זה לשון הפקר שאלו אמר כל נכסי בטלים וחשובים כעפר אינו הפקר, בחמץ מיהא נ"ל שמכיון שמן הדין אינו שלו אלא שהתורה [ענשן] לעשותו כשלו על שעבר והחזיק בו כשלו, כל

שמגלה בדעתו שאינו רוצה בו ובקיומו ושהוא עושהו כעפר שאין לבו של אדם עליו הרי הוא כעין הפקר לענין שאינו נדון עוד כשלו.

וכן מה שהקשה בשמינית דמדלא הוי של אחרים ואיהו נמי מצי זכי ביה מנלן דשרי זו ודאי תמיהה. ומה ענין להתחייב בו אחר שאינו שלו. הגע עצמך כשהפקירו זה כמה אף על פי שלא זכה בו אחר מי מחייב ביה איהו, והרי אין הדבר תלוי אלא שלא יהא שלו וכל שאינו שלו אף על פי שאין לו בעלים ודאי איפקע חיוביה. ואף בירושלמי (ירושלמי פסחים פ"ב ה"ב) מצאתיה כן בהדיא והוא ששאלו הפקר את חמצו בשלשה עשר מה לאחר הפסח. ר' יוחנן אמ' אסור, וריש לקיש אמר מותר התיב ר"י אי אתה מודה לי משש שעות ולמעלה שהוא אסור, כלומר ומן הסתם הפקירו, ואעפ"כ לאחר הפסח אסור, א"ל תמן אסורו גרמה לו כלומר שאע"פ שהפקירו בדעתו הרי אין ברשותו להפקירו ואיסורו הוא שהפקירו אבל כשהפקירו בי"ד מותר, והוא הדין לכל שהפקירו קודם איסורו. אמר ר' יוסה לר' פנחס נהיר את כד הנין /הוינן/ אמרין [אתיין] לר' יוחנן כר' יוסה וריש לקיש כר' מאיר, ופירוש הדברים שנחלקו במס' נדרים (מ"ג א) במדיר ומודר שהיו מהלכין בדרך ואין למודר מה יאכל שמניח ע"ג הגדר ומפקיר והלה נוטל ואוכל ור' יוסה אסור, ואמ' ר' יוחנן מ"ט דר"י משום דהפקר כמתנה וכו' וכדפרישנא לעיל, והלכך המפקיר חמצו אינו כלום אחר שאין שם זוכה. ואינה כך, כלומר דלא בעינן זוכה אלא דר' יוחנן חייש להערמה הואיל ובקרוב זמן הפסח הוא מפקירו, שלא כוון להפקר גמור אלא להתירו לעצמו לאחר הפסח. ושאל בה מאי נפיק מביניהון כלומר אם מטעם שאין כאן זוכה אי מטעם הערמה והשיב נפיל עלין מפולת והפקירו נפיק מביניהון, אם מטעם הערמה אין כאן הערמה ואי מטעם זוכה אין כאן זוכה. הרי למדנו בפ"י שנפלה עלינו /עליו/ מפולת ובטלו אף על פי שאין כאן זוכה הוה ליה הפקר. אלא דמגופא דשמעתא קשיא דהא מינה משמע לאו הפקר הוא, דאי הפקר הוא מאי קא בעי בהפקר, הרי כל אדם מפקירו בביטולו, ומ"מ אינה קושיא דההיא הא איתמרא מקמיה מילתיה דרב יהודה דקאמ' הבודק צריך שיבטל שהביטול לא נתקן בימי חכמי המשנה, אי נמי דהפקירו קודם זמן המחוייב, בכך נראה שדרך הערמה הוא עושה, אבל ביטול זה הרי הוא מפקירו וממאיסו על עצמו כעפר.

ונמצאת קושיות הרב ז"ל שאין מכריעות לסתירת דברי הרב רבינו יעקב ז"ל כלל, ומ"מ מה שכתב הרב שטעם הביטול הוא שמנעו מהיות עליו שם אוכל ולהשיבו לעפר ואין בו דין ממון לידון כשלו, אף הוא טעם נכון הוא, ואף אנו בדברי רבינו תם סביב לאותו הטעם אנו הולכים, שאינו אלא כעין הפקר והמאוסה לכל, הכל כמו שפירשנו.

ומכל מקום לעיקר הדברים זה שהוצרך ר"ת ז"ל לפרושי בטול מתורת הפקר עד שלא יהא שלו, ולא הלך בדרכו של רבינו שלמה ז"ל שכתב שאין הביטול אלא גזירת התורה שנבטלו מתורת חמץ ודיו בכך מדכתב תשבתו ולא אמר תבערו והשבתה בלב היא, משום דקשיא ליה על רבינו שלמה ז"ל מדקאמר ר' עקיבא (פסחים ה' א) אינו צריך הרי הוא אומר אך מיום הראשון תשבתו שאור, ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה אלמא תשבתו דוקא ביעור הוא ולא ביטול, ומשום הכי פירוש דבטול לאו מדין השבתה הוא אלא שהוא הפקר ואינו עוד שלו, וכ"ש אם הפקירו בפירוש שפטור אלא שהוא צריך הפקר דרך המאסה עד שלא יהא לבו של אדם אחר לזכות בו.

ולדין מיהא לא קשיא דהשבתה ודאי משמע הכי ומשמע הכי, משמע בטול לבד וכדכתי' ולא תשבת מלח ברית אלהיך (ויקרא ב' י"ג) ומשמע ביעור מן העולם וכדכתי' אשבתה מאנוש זכרם, (דברים ל"ד כ"ו) וכונה ראשונה של תורה בביעור הוא וכדכתי' מבתיכם, (שמות י"ב ט"ו) אלא מדנקיט לשון תשבתו ולא אמר תבערו רמז שמשמתשין בשתייהן ושאם לא ביער, כל שביטל מיהא אינו עובר, וגזרת הכתוב הוא, ואין אנו צריכין לטעם הפקר.

ראבי"ה חלק ב - מסכת פסחים סימן תלא

וכיצד מבטל אומר כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי דלא ידענא ביה ליבטיל ולהוי הפקר כעפרא דארעא. ודבר זה פירשתי יפה בתשובתי שביטול משום הפקר ה[נ]א, דלא קרינא ביה (ד)לא יראה לך, דלא הוי שלך. וכן קבלתי מרבינו יצחק הלוי נ"ע כך. אך רבינו אבי מורי לא היה אומר וליהוי הפקר, גם בהלכות גדולות לא הזכיר הפקר. ואומר א[נ]י אפילו לדבריהם צריך לפרש וליהוי כעפרא דארעא שהוא מסתמא הפקר. ורבינו שלמה כתב שאומר כל חמירא דאיכא בביתא הדין דלא חמיתיה ודלא ביערתיה לבטיל וליהוי כעפרא דארעא. פירוש ביערתיה על ביעור חמץ מלשון בערתי הקודש מן הבית, שהוא לשון פינוי:

ראבי"ה חלק ב - מסכת פסחים סימן תיז

בפרק קמא דפסחים מסקינן דבדיקת חמץ דרבנן, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי. ועיקר הטעם של ביטול כדפירש רבינו תם דהוי ביטול מטעם הפקר. ויש מרבתי ששמעתי שהיו אומרים כל חמירא דאיכא בביתא הדין כוליה יהא הפקר וליבטיל ולהוי כעפרא. וכן עיקר. [ואם תאמר] והא בעינן הפקר בשלשה בני אדם. ונראה לי דיש לומר כדאמרינן בפרק אין בין המודר אמר רבי יהושע בן לוי דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר ומה טעם אמרו בפני שלשה וכו', והוא הדין אפילו בינו לבין עצמו לרבי יהושע בן לוי מדאורייתא, הילכך מדרבנן בעינן בדיקת חמץ. ולרבי יוחנן בפני שלשה הוי הפקר, בפני שנים לא הוי הפקר אפילו מדאורייתא. ובפני שלשה הפקר מדאורייתא לרבי יוחנן, ומדרבנן לא. ו[ל]רבי יוחנן צריך לומר דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי [משום] דסתמא דמילתא כל אדם (ש)יש לו בני בית שלשה או ארבעה. ואפילו אי סתמא דתלמודא נקיט כרבי יהושע בן לוי אין זה תימה, דקיימא לן כוותיה לגביה דרבי יוחנן, כדמוכח במגילה: ועל כרחק הא דרבי יוחנן מדאורייתא קאמר, כאשר אוכיח לקמן מן הירושלמי... והנראה בעיני כתבתי, דהילכתא כרבי יהושע בן לוי. אב"י העזר"י: